

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ М'ЯСОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проаналізовано стан та основні проблеми розвитку м'ясопереробної галузі. Висвітлено забезпеченість галузі сировинними ресурсами та виявлено основні причини нестабільної цінової політики, яка склалася на ринку м'яса у Житомирській області. Розглянуто необхідність розвитку м'ясопереробних підприємств для задоволення потреб споживачів.

Постановка проблеми

Проблема вирішення питання забезпеченості сировинними ресурсами постає у м'ясопереробній галузі, для якої формування сировинного потенціалу є терміновим завданням. Вирішення цієї проблеми дасть змогу створити реальні передумови для покращення кількісних та якісних показників розвитку м'ясопереробної галузі. Особливість розвитку економічних відносин м'ясної галузі характеризується тим, що створення вартості м'ясних продуктів починається у сільськогосподарському виробництві з формування кормової бази для тваринництва та вирощування худоби і закінчується реалізацією готової продукції підприємствами торгівлі. Економічні відносини у ланцюжку „сільськогосподарські товаровиробники–переробні підприємства–торгівля” існують у динамічному аспекті, а тому є необхідність їх постійного і комплексного дослідження у розрізі аграрних, виробничих і загальних економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

У вітчизняній економічній науці проблеми розвитку тваринницької галузі досліджені у працях відомих науковців В. Андрійчука, В. Амбросова, П. Березівського, П. Гайдуцького, В. Месель-Веселяка [1], В. Микитюка [6], П. Саблука [5], І. Топіхи, В. Юрчишина та ін. Визначаючи значний внесок та отримані наукові результати науковців, необхідно зазначити, що деякі аспекти потребують врахування особливостей функціонування м'ясопереробної галузі у Житомирській області, що й визначає необхідність проведення окремого дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні теоретичних і практичних аспектів функціонування підприємств м'ясної галузі, розробці пропозицій щодо вирішення економічних проблем, існуючих у роботі підприємств всіх галузей, які беруть участь у формуванні вартості м'яса та м'ясної продукції на ринку.

Об'єкти та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес функціонування м'ясопереробної галузі у Житомирській області. За допомогою *абстрактно-логічного методу* сформульовано основну частину роботи та висновки. Для виявлення основних проблем м'ясопереробної галузі та визначення пріоритетних напрямів їх подолання використано *метод аналізу і синтезу*. Економічну оцінку цінової ситуації на ринку м'яса та м'ясопродуктів зроблено за допомогою *статистико-економічного методу*. *Монографічний метод* застосовувався для детального вивчення та узагальнення інформації окремих господарюючих об'єктів м'ясопереробної галузі.

Результати дослідження

Наразі зменшення доходів окремих категорій населення та їх купівельної спроможності призвели до зниження рівня споживання м'ясопродуктів. Збільшення цін на м'ясну продукцію спричинене певними факторами, серед яких – відокремленість між підприємствами з вирощування худоби і переробними підприємствами. У цих умовах м'ясопереробна галузь повинна виконувати не лише економічну, а й соціальну функцію із забезпечення населення достатньою кількістю якісної продукції різної цінової категорії. Вітчизняні м'ясопереробні підприємства та виробники продукції тваринництва повинні налагоджувати взаємовигідні зв'язки.

Основною проблемою виробництва м'ясних продуктів є сировинний ресурс, до якої відноситься продукція тваринництва. Підприємство, купуючи сировину у постачальників та переробивши на продукцію, буде продавати її за новою ціною або з урахуванням доданої вартості. Незбалансованість системи розподілу доходу, від реалізації кінцевої продукції між всіма учасниками процесу створення вартості м'яса та м'ясної продукції, веде до збитковості ведення тваринництва, порушення міжгалузевого балансу, низької ефективності дії ринкового механізму. Дослідження міжгалузевих зв'язків партнерів із виробництва і переробки продуктів харчування показали, що ефективність роботи переробних підприємств у сучасних умовах, їх економічна стабільність залежать від сформованих взаємовідносин, стабільності сировинної бази [5].

М'ясопереробні підприємства, у зв'язку з низькою платоспроможністю населення, не мають змоги підвищувати ціни на свою продукцію та закуповувати м'ясо у виробників за більшими цінами, а виробники, у свою чергу, не можуть працювати збитково. Все це призводить до того, що поголів'я ВРХ і свиней в цілому в Україні поступово зменшується. У 2011 р., відносно до 1991 р., поголів'я ВРХ становить лише 18,25 %, корів та свиней, відповідно, 31,5 % та 40,98 %. Така динаміка свідчить про нездатність агросектора забезпечити вітчизняною сировиною переробні підприємства відповідної галузі. Виробництво

м'яса та м'ясних продуктів м'ясопереробними підприємствами Житомирської області за 2009–2011 рр. наведено у табл. 1.

Проблема ефективного функціонування як виробників сировини, так і переробних підприємств є актуальною і вимагає пошуку науково обґрунтованих механізмів її вирішення [2]. Загалом, на м'ясопереробні підприємства Житомирської області у 2012 р. надійшло 16377 т худоби та птиці (у 2011 р. – 19069 т), у тому числі – 13470 т від сільськогосподарських підприємств, 2799 т – господарств населення і 108 т – інших господарських структур.

Таблиця 1. Виробництво м'яса та м'ясних продуктів м'ясопереробними підприємствами у Житомирській області, т

Продукція	Рік			2011 р. до 2009 р., +, –
	2009	2010	2011	
Яловичина і телятина свіжі (парні) чи охолоджені	5644	5328	4537	-1107
Яловичина і телятина морожені	464	807	670	206
Свинина і телятина свіжі (парні) чи охолоджені	3373	4050	5538	2165
Свинина морожена	н/о*	25	104	–
Вироби ковбасні	7187	8446	8277	1090
Напівфабрикати м'ясні (включаючи з м'яса птиці)	1935	2454	1668	-267

*Примітка: інформацію неможливо отримати.

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області [10, с. 81].

З метою збільшення продажу і зменшення витрат, м'ясопереробні підприємства намагаються скоротити шлях товару від виробника до споживача. До того ж, зберігання і контроль за якістю продукції вимагають значних витрат, тому товаровиробники зацікавлені у реалізації продукції. Відповідно до цього обирається канал збуту. Вибір каналу ґрунтується на аналізі розміру та доступності ринку, вартості зберігання та транспортування запасів, обсягу спеціальних знань, необхідних для продажу продукції кінцевому споживачеві, величини знижок та грошових винагород для посередників тощо.

М'ясопереробні підприємства, що орієнтуються на маркетинг, мають приділяти значну увагу правильній побудові і організації руху товару від виробника до споживача. Найбільш вдалою формою торгівлі для підприємств даної галузі є роздрібний продаж, адже він забезпечує швидкість потрапляння до споживача свіжої продукції. Основна маса м'ясної продукції реалізується через мережу магазинів та супермаркетів, у яких є відділи продажу м'ясної продукції та відповідні умови для її зберігання. На основі пропозиції формується загальний попит на м'ясо та м'ясопродукти. Рис. 1 відображає тенденцію норм та споживання м'яса й м'ясопродуктів населенням Житомирської області.

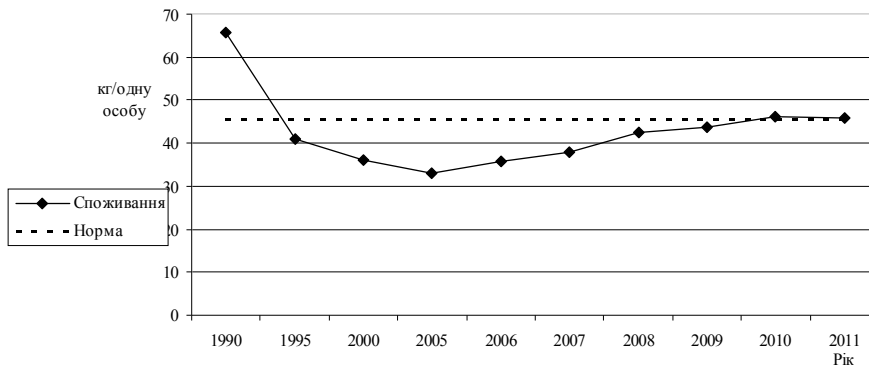

Рис. 1. Норми та споживання м'яса й м'ясних продуктів у Житомирській області

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області [8, с. 368].

Проблемна ситуація, яка склалася на ринку м'яса, пов'язана з нестабільною ціновою політикою, оскільки, проаналізувавши середні споживчі ціни на м'ясо та м'ясопродукти, виявилось, що ціни схильні до значних коливань і залежать від якості, умов постачання, кількості посередників та інших чинників. Зокрема, у 2009 р. середні споживчі ціни на м'ясо у Житомирській області становили в середньому серед всіх категорій м'яса 31,77 грн, то у 2011 р. цей показник збільшився майже у 1,5 раза і становив 35,17 грн. Середні споживчі ціни на м'ясопродукти у 2009 р. становили 34,93 грн, а 2011 р. – 43,26 [9, с. 22–27]. На наш погляд, основна причина такої ситуації полягає в тому, що існує невідповідність у співвідношенні між собівартістю та закупівельними цінами на продукцію тваринництва, а також між відпускними, роздрібними цінами на продукти її переробки. Для детального аналізу діяльності м'ясопереробних підприємств у таблиці 2 наведено витрати, щодо виробництва продукції.

Таблиця 2. Витрати на виробництво м'яса та м'ясних продуктів м'ясопереробними підприємствами Житомирської області у 2009 – 2011 рр., тис. грн

Витрати	Рік			2011 до 2009 Р., +, -
	2009	2010	2011	
1	2	3	4	5
Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)	589198	449987	446846	-142351,8
у тому числі за складовими: матеріальні витрати	290261	331190	370252	79990,7
з них витрати на енергію	9491,1	10559,9	9010,1	-481
витрати на паливо	6564,9	7770,1	10662,7	4097,8

Закінчення таблиці 2

1	2	3	4	5
вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки	235764	52867,1	4024,7	-231739,5
амортизація	10998,1	12792,2	11050,3	52,2
витрати на оплату праці	23334,6	27048,7	31490,9	8156,3
відрахування на соціальні заходи	8510,8	9823,7	11612,3	3101,5
інші операційні витрати	20328,9	16266	18415,9	-1913

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області.

Таким чином, операційні витрати на виробництво м'ясної продукції тісно пов'язані з обсягом реалізованої продукції. У 2009 р. обсяг реалізованої продукції становив 585414 тис. грн, 2010 р. – 443899 тис. грн, а 2011 – 451391 тис. грн. Це призвело до росту у м'ясопереробних підприємств збитковості та низького рівня рентабельності при виробництві продукції тваринництва, у 2009 р. збиток становив 20771,7 тис. грн, 2010 р., відповідно, 21102,9 тис. грн, 2011 р. збиток зменшився і становив 7420,2 тис. грн.

Проаналізувавши розвиток м'ясопереробної галузі, виявлено, що збільшення виробництва основних видів продукції розглядається як важливий напрям діяльності м'ясопереробних підприємств. Проте, формуючи ринок м'ясною продукцією, необхідним є розширення попиту, підвищення платоспроможності населення через покращання якості та привабливості вітчизняної тваринницької продукції.

Висновки

1. Основні проблеми функціонування підприємств м'ясопереробної галузі зумовлені дією низки чинників, а саме: нестабільністю закупівельних цін на продукцію тваринництва, коливанням кон'юктури ринку, недостатньою підтримкою з боку держави, збитковістю або низькою рентабельністю цього виду діяльності тощо.

2. Неналежна забезпеченість галузі сировиною зумовлена значним скороченням поголів'я худоби та птиці у зв'язку зі зниженням економічної зацікавленості сільськогосподарських товаровиробників у розвитку тваринництва.

3. Необхідною умовою розвитку м'ясопереробної галузі є удосконалення механізму економічних відносин як на міжгалузевому, так і внутрішньогалузевому рівнях, який забезпечуватиме дотримання закону вартості при формуванні цінової політики, враховуватиме термін обороту капіталу у

підприємствах різних галузей, пов'язаних технологічною послідовністю виготовлення та реалізації продукції.

Перспективи подальших досліджень

Перспективним напрямом дослідження розвитку м'ясопереробної галузі є інтеграція між виробниками сировини та м'ясопереробними підприємствами. Таким чином, інтегровані підприємства зможуть об'єднати процеси спеціалізації, концентрації, кооперації та комбінування виробництва м'ясних продуктів, що дозволить органічно поєднати виробництво сировини з промисловою переробкою, транспортуванням та зберіганням.

Література

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. *М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова* // – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
 2. *Анопій В. В.* Торгівля в системі міжгалузевого обміну АПК / *В. В. Анопій* // Економіка АПК. – 2008. – № 7. – С. 111–116.
 3. *Аронова В. В.* Адміністрування змін в маркетинговій діяльності підприємств м'ясопереробної галузі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук.: 08.00.04 „Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)” / *В. В. Аронова.* – Луганськ, 2010. – 23 с.
 4. Вісник Житомирської обласної ради (офіційне видання) / відпов. за випуск *В. Ю. Арешков* // – Житомир, 2011. – 204 с.
 5. *Левчук Н. И.* Состояние и проблемы развития рынка мясной продукции в Украине / *Н. И. Левчук* // Мясное дело . – 2007. – № 3. – С. 38 – 41 .
 6. *Микитюк В. М.,* Інформаційна складова маркетингової політики підприємств галузі тваринництва / *В. М. Микитюк, Н. І. Степаненко* // Економічні науки : зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнол. ун-ту. – 2012. – №2 (18), т. 3. – 372 с.
 7. *Саблук П.* Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє / *П. Саблук.* – К. : Інститут аграрної економіки, 2001 – Т. II: Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – 483 с.
 8. Статистичний збірник “Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України” / За ред. *Н. С. Власенко.* Київ, 2012. – 54с.
 9. Статистичний збірник: “Динаміка споживчих цін, заробітної плати та витрат домогосподарств” / Відп. за випуск. *Т. М. Бульчак.* Житомир, 2012. – 81с.
 10. Статистичний щорічник Житомирської області за 2011 р. / за ред. *Г.А. Пашинської.* – Головне управління статистики у Житомирській області, 2012. – 498 с.
-

